

Yapay Zekâ Destekli Akademik Üretim: Sosyal Bilimlerde Etik Sorunsallar ve Küresel Yaklaşımlar*

(Artificial Intelligence-Enabled Academic Production: Ethical Issues and Global Approaches in the Social Sciences)

Mert Mahir Göz^a, Yunus Koç^b

* Bu makale 14-16 Mayıs 2026 tarihlerinde Muş'ta düzenlenen KAYFOR 28 Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu'nda "Yapay Zekâ Destekli Akademik Üretim: Sosyal Bilimlerde Etik Sorunlar ve Normatif Bir Değerlendirme" başlığı ile sunulan, tam metni yayınlanmayan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

^a Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, Güroymak Meslek Yüksekokulu, Büro Hizmetleri ve Sekreterlik Bölümü, mmgoz@beu.edu.tr.

^b Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, y.koc@alparslan.edu.tr.

Öz

Yapay zekâ (YZ) teknolojileri, akademik yazım süreçlerinde giderek daha yaygın kullanılmaktadır. Veri temelli içerik üretimini destekleyen ve dilsel hataların azaltılmasına katkı sağlayan YZ, araştırmacılar için yazım sürecini daha verimli hâle getirmektedir. Bununla birlikte, YZ'nin araştırma süreçlerine entegrasyonu etik, metodolojik ve akademik sorumluluklara ilişkin tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda çalışmada, YZ'nin sosyal bilimlerde akademik yazım süreçlerinde kullanımının etik boyutları Türkiye'den ve dünyadan örnekler üzerinden ele alınmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği çalışmada, veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Bu itibarla, Türkiye'deki ve uluslararası alandaki seçilmiş akademik dergiler, yayınevleri ve üniversitelerin YZ ve yayın etiğine ilişkin politika metinleri amaçlı örneklem yoluyla belirlenerek incelenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile sistematik biçimde kodlanmış, benzer anlam kümeleri altında temalar oluşturulmuş ve YZ kullanımına ilişkin etik, metodolojik ve akademik sorumluluk boyutları karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Ulaşılan bulgular ışığında mevcut düzenlemeler değerlendirilerek, geleceğe yönelik politika ve uygulama önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Akademik dürüstlük,
Akademik yazım,
Şeffaflık ve beyan
yükümlülüğü, Yapay
zekâ, Yapay zekâ etiği

Makale türü:

Araştırma

Abstract

Artificial intelligence (AI) technologies are becoming increasingly common in academic writing processes. By supporting data-driven content creation and helping to reduce linguistic errors, AI makes the writing process more efficient for researchers. However, the integration of AI into research processes also gives rise to debates regarding ethical, methodological and academic responsibilities. In this context, the study examines the ethical dimensions of AI's use in academic writing processes within the social sciences, drawing on examples from Turkey and around the world. In this study, which adopted a qualitative research approach, document analysis was used as the data collection method. Accordingly, policy documents on AI and publication ethics from selected academic journals, publishers and universities in Turkey and internationally were identified and examined through a targeted sampling approach. The data obtained were systematically coded using content analysis techniques; themes were identified under clusters of similar meanings; and the ethical, methodological and academic dimensions of AI use were evaluated comparatively. In light of the findings, the current regulations have been assessed and recommendations for future policy and practice have been put forward.

Keywords:

Academic integrity,
Academic writing,
Transparency and
disclosure
requirements,
Artificial intelligence,
Ethics of artificial
intelligence

Article type:

Research

1. Giriş

Akademik araştırma, bilimsel yöntemler çerçevesinde belirli bir konu ya da problemin sistematik biçimde ele alınmasını; bu kapsamda verilerin toplanmasını, çözümlenmesini ve yorumlanmasını içeren bir süreçtir. Bu sürecin temel amacı, yeni bilgiler ortaya koyarak mevcut bilgi birikimine katkı sunmaktır (Leedy ve Ormrod, 2013). Araştırmacının yararlandığı araçlar, teknikler ve veri kaynakları ise tarihsel olarak sürekli değişmekte, bilimsel ve teknolojik gelişmeler araştırma süreçlerinin niteliğini ve kapsamını dönüştürmektedir (Selwyn, 2012).

Özellikle dijital teknolojilerde yaşanan gelişmeler, 21. yüzyılda akademik bilgi üretim süreçlerinde önemli değişimlere yol açmıştır. Bu dönüşümün en dikkat çekici unsurlarından biri yapay zekâ (YZ) teknolojilerinin akademik yazım süreçlerine giderek daha yoğun biçimde dâhil olmasıdır. Metin üretimi, literatürün özetlenmesi, kavramsal çerçevenin kurulması, içeriğin yapılandırılması ve dilsel düzeltmeler gibi birçok alanda kullanılabilen YZ araçları, akademik üretkenliği artırma ve bilgiye erişimi kolaylaştırma açısından kayda değer imkânlar sunmaktadır. ChatGPT, Canva AI, Scite, Grammarly, Elicit ve GitHub Copilot gibi doğal dil işleme, makine öğrenmesi ve otomasyon temelli uygulamalar, akademik yazım pratiklerinde dönüştürücü bir rol üstlenmektedir (Zawacki-Richter vd., 2019; Chukwuere, 2024).

YZ teknolojilerinin akademik yazım süreçlerinde yaygınlaşmasını, sadece teknik kolaylıklar ve verimlilik artışı bağlamında değerlendirmek indirgemeci bir yaklaşım olacaktır. Nitekim bu araçların kullanımı; akademik etik, özgünlük, bilimsel sorumluluk, atıf güvenilirliği ve yazar katkısının sınırları gibi konularda ciddi tartışmaları da beraberinde getirmektedir (Floridi ve Cows, 2019; Chetwynd, 2024). Özellikle metin üretiminde YZ'den yoğun biçimde yararlanılması intihal riski, kaynakların doğruluğu, algoritmik önyargıların yeniden üretimi ve akademik sorumluluğun muğlaklaşması gibi sorun alanlarını görünür hâle getirmektedir. Bu nedenle YZ, akademik yazımda sadece verimlilik artırıcı bir araç olarak değil, bilgi üretim sürecinin niteliğini etkileyen sosyo-teknik bir unsur olarak ele alınmalıdır.

YZ'nin akademik üretime etkileri disiplinler arasında aynı düzeyde ortaya çıkmamaktadır. Nicel ve teknik alanlara kıyasla, yorumlama, bağlamsallaştırma ve kuramsal çözümleme kapasitesinin daha belirleyici olduğu sosyal bilimlerde YZ kullanımının doğurduğu etik ve epistemolojik gerilimler daha belirgin hâle gelmektedir. Sosyal bilimlerin bilginin bağlamsal, yorumsal ve eleştirel niteliği nedeniyle YZ destekli akademik üretimin sınırlarının ve meşruiyetinin en yoğun tartışıldığı alanlardan biridir. Bu bağlamda YZ'nin sosyal bilimlerdeki kullanımı, salt teknik bir yenilik değil, aynı zamanda akademik dürüstlük, özgünlük, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde ele alınması gereken çok boyutlu bir sorun alanıdır.

Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, YZ teknolojilerinin sosyal bilimler alanındaki akademik yazım süreçlerinde kullanımından kaynaklanan etik sorunları incelemek, Türkiye'deki mevcut durumu uluslararası uygulamalarla karşılaştırmalı olarak değerlendirmek ve geleceğe yönelik normatif öneriler geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma hem kurumsal politika belgelerini hem de akademisyenlerin YZ kullanımına ilişkin tutum ve deneyimlerini birlikte ele alarak, konuyu normatif ve ampirik boyutlarıyla değerlendirmeyi hedeflemektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Akademik Yazımda Yapay Zekâ: Tanım ve Kullanım Alanları

YZ, öğrenme, akıl yürütme, problem çözme ve karar verme gibi insan benzeri bilişsel süreçleri simüle edebilen algoritmalar ve sistemler bütünüdür (Amisha vd., 2019; Causio vd., 2024). Kavramsal temelleri 1950'li yıllarda Alan Turing'in "Makineler düşünebilir mi?" sorusuyla başlayan tartışmalara kadar uzanan YZ, 1956 yılında düzenlenen Dartmouth Konferansı (Dartmouth Conference)

ile birlikte disiplinler bir araştırma alanı olarak kurumsallaşmıştır (Alpaydın, 2013). Bu süreçten itibaren YZ, teknik bir yenilik olmanın ötesine geçerek bilimsel bilgi üretim süreçlerini dönüştüren bir paradigma hâline gelmiştir.

Günümüzde bilhassa büyük dil modellerine (Large Language Models) dayalı olan YZ sistemleri, akademik yazım süreçlerinde yaygın biçimde kullanılmaktadır. Bu sistemler, geniş veri kümeleri üzerinde eğitilmiş olmaları sayesinde kullanıcı girdilerine dayalı olarak metin üretebilmekte, özetleme yapabilmekte ve bağlamsal öneriler sunabilmektedir. Bu itibarla YZ, akademik üretim süreçlerinde sadece destekleyici bir araç değil; aynı zamanda bilginin üretilmesi, işlenmesi ve sunulma biçimlerini yeniden şekillendiren bir aktör olarak ele alınmalıdır (Luckin vd., 2016; Crawford vd., 2016; McCarthy, 2007).

YZ teknolojilerinin akademik yazım süreçlerindeki kullanım alanları, işlevsel özellikleri bağlamında dört ana kategoride ele alınabilir:

2.1.1. Metin üretimi ve içerik geliştirme araçları

Bu kategoride yer alan YZ sistemleri, kullanıcı tarafından sağlanan girdiler doğrultusunda metin üretme, taslak oluşturma, yeniden yazma ve kavramsal öneriler geliştirme gibi işlevler sunmaktadır. ChatGPT, Gemini, Claude ve LLaMA bu grupta öne çıkan araçlardır (Topçuoğlu, 2025; Güler, vd., 2025; Data Studios, 2025; Kavasoglu, 2025). Bu tür araçlar, akademik metinlerin ilk taslaklarının oluşturulması, karmaşık metinlerin sadeleştirilmesi ve kavramsal çerçeve önerilerinin geliştirilmesi gibi süreçlerde önemli kolaylıklar sağlamaktadır.

Özellikle sosyal bilimler alanında üretken yapay zekâ (ÜYZ) araçlarının kullanımının artması, akademik üretim süreçlerinde zaman ve emek tasarrufu sağlayan yeni bir paradigma ortaya çıkarmıştır. Araştırmacılar, söz konusu araçlar vasıtasıyla uzun ve karmaşık akademik metinleri sadeleştirebilmekte, farklı disiplinlerdeki literatürü karşılaştırmalı biçimde analiz edebilmekte ve çeşitli kuramsal yaklaşımlar arasında bağlantılar kurabilmektedir. Bunlara ek olarak, dilsel düzenleme ve akademik ifade gücünün artırılması zaviyesinden de önemli avantajlar sunan bu YZ araçları, ana dili İngilizce olmayan araştırmacılar için akademik yazımda karşılaşılan dilsel engellerin aşılması noktasında destek sağlamaktadır (Lingard, 2023; Rangapur ve Rangapur, 2024; Cotton, vd., 2024; Büyükkada, 2024).

ÜYZ sistemlerinin önemli avantajlarından biri de çok yönlü içerik üretim kapasitesidir. Bu araçlar, akademik makale taslakları hazırlamanın ötesine geçerek araştırma soruları geliştirme, hipotez önerileri sunma, yöntem bölümlerini yapılandırma, veri yorumlarına ilişkin alternatif bakış açıları üretme ve sonuç bölümlerinin akademik üsluba uygun şekilde düzenlenmesi gibi işlevler de üstlenebilmektedir. Ayrıca tabloların açıklanması, görüşme kayıtlarının özetlenmesi, tematik kodlama önerileri geliştirilmesi ve nitel veri analizine destek sağlanması gibi alanlarda da araştırmacılara katkı sunmaktadır (Danju vd., 2020; Cotton, vd., 2024).

Bununla birlikte, bu araçların ürettiği metinlerin doğruluğu ve özgünlüğü, doğrudan garanti edilmemektedir. Dil modellerinin olasılıksal çalışma prensibi, gerçeğe aykırı bilgilerin üretilmesi riskini beraberinde getirmekte; bu durum akademik metinlerde yanlış atıf, uydurma kaynak ve bağlamsal tutarsızlık sorunlarına yol açabilmektedir. Ayrıca, YZ destekli metin üretim araçları çoğu zaman kullanıcı girdilerine ve eğitim verilerine bağımlı olarak çalıştığından, ortaya çıkan içeriklerde metodolojik derinlik ve eleştirel analiz eksikliği görülebilmektedir.

2.1.2. Literatür tarama ve kanıt temelli araçlar

Akademik yazım sürecinin en kritik aşamalarından biri olan literatür taraması, YZ destekli araçlar sayesinde önemli ölçüde dönüşmektedir. Elicit ve Scite bu alanda öne çıkan araçlardır (Topçuoğlu, 2025; Danju vd., 2020).

Bu araçlar, araştırma sorusuna uygun akademik çalışmaları belirleme, makaleleri özetleme, literatürdeki boşlukları tespit etme ve farklı çalışmalar arasındaki ilişkileri analiz etme gibi işlevleri yerine getirebilmektedir. Geniş veri tabanları içerisinde manuel olarak yapılması oldukça zaman alan tarama işlemlerinin, YZ tabanlı sistemler aracılığıyla daha kısa sürede ve daha yüksek doğrulukla gerçekleştirilmesi, akademik üretkenliği belirgin şekilde artırmaktadır. Böylece araştırmacılar, geniş veri kümeleri içerisinde ilgili kaynaklara daha hızlı ulaşabilmekte ve literatürü daha bütüncül bir perspektifle değerlendirebilmektedir (Whitfield ve Hofmann 2023).

Özellikle Scite gibi platformlar, atıfları “destekleyici”, “karşıt” veya “nötr” biçiminde sınıflandırarak araştırmacılara argümantasyon açısından önemli katkılar sağlamaktadır (Akıllı, 2024; Sourcely, 2025). Bu özellik, bir çalışmanın ne kadar atıf aldığını göstermenin yanında söz konusu atıfların bağlamını ve niteliğini de ortaya koymaktadır. Bu sayede, bir eserin alan içerisindeki etkisi daha nitelikli bir biçimde değerlendirilebilmekte, literatürdeki uzlaş ve görüş ayrılıkları daha görünür hâle gelmektedir. Ancak bu sistemlerin veri kapsamı ve algoritmik sınıflandırma kapasitesi sınırlı olabilmektedir. Literatürde yer alan bağlamsal anlam farklılıklarının ve disiplinler arası yorum çeşitliliğinin her zaman tam doğrulukla yakalanamaması, bazı çalışmaların hatalı kategorize edilmesine veya atıf bağlamının eksik temsil edilmesine neden olmaktadır. Ayrıca, veri tabanına dâhil edilmeyen ya da erişim kısıtları bulunan çalışmaların analiz sürecine yansımaması, literatürün bütüncül biçimde değerlendirilmesini kısıtlayan bir diğer kritik unsurdur.

2.1.3. Dil, üslup ve editoryal destek araçları

Akademik yazımda terminolojik tutarlılık, dilsel doğruluk ve üslup bütünlüğü metnin niteliğini doğrudan etkileyen unsurlar arasındadır. Bu konuda son derece işlevsel olan dil, üslup ve editoryal YZ destek araçları, akademik yazım süreçlerinde araştırmacılara büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Cümle yapılarının iyileştirilmesi, anlatım bozukluklarının giderilmesi, akademik tonun güçlendirilmesi ve metnin genel okunabilirlik düzeyinin artırılması hususlarında öne çıkan Grammarly, DeepL Write ve Trinka gibi YZ destek araçları, uzun ve yoğun içerikli akademik çalışmalarda metnin bütünlüğünü koruma ve tekrar eden anlatım sorunlarını azaltma açısından etkili bir destek mekanizması oluşturmaktadır (Enago Academy, 2022; O’Neill ve Russell, 2019).

Uluslararası yayın hedefleyen araştırmacılar için editoryal destek de sağlayan bu araçlar, uluslararası akademik yayın standartlarına uyumu kolaylaştırarak makalelerin dil, biçim ve içerik açısından daha profesyonel hâle gelmesine katkı sağlamaktadır (Güler vd., 2025; Başaran ve Yeşilbaş Özenç, 2024). Ayrıca bazı araçların alan odaklı öneriler sunabilmesi, akademik söylem kalitesinin artırılmasına ve araştırmacıların yazım becerilerinin gelişimine de katkı sunmaktadır. Bu özellikleri itibarıyla söz konusu araçlar, sadece teknik düzeltme yazılımları olarak değil, dijital akademik yazım asistanları olarak da değerlendirilmektedir (Liebling vd., 2025).

Bununla birlikte, bu araçların bağlamsal anlamı her zaman doğru şekilde kavrayamaması, disipline özgü terminolojide hatalı önerilerde bulunabilmesi ve metnin özgün üslubunu standartlaştırma eğilimi göstermesi gibi sınırlılıkları bulunmaktadır. Bilhassa alan uzmanlığı gerektiren teknik ifadelerde, YZ destekli önerilerin anlam kaymalarına ya da kavramsal tutarsızlıklara yol açabilmesi mümkündür. Öte yandan otomatik düzenleme süreçlerinin aşırı kullanımı, araştırmacının bireysel yazım tarzının zayıflamasına ve metnin özgün anlatım karakterinin zayıflamasına neden olabilmektedir (Paster, 2025).

2.1.4. Akademik üretim sürecinde yapay zekânın dönüştürücü etkisi

Akademik üretim süreçlerinde YZ teknolojilerinin giderek artan kullanımı bilgi üretimi, analiz ve yayım pratiklerini köklü biçimde dönüştürerek araştırma paradigmasında yeni bir dönemin kapılarını aralamaktadır. Öyle ki, akademik yazımda zaman tasarrufu sağlama, bilişsel yükü azaltma ve araştırma

süreçlerini hızlandırma gibi önemli avantajlar sunan YZ teknolojileri; literatür taraması, veri işleme, metin üretimi ve dil düzenleme gibi aşamalarda sağladığı destek bağlamında araştırmacıların daha derinlemesine analiz yapabilmesine ve kuramsal tartışmalara odaklanmasına imkân tanımaktadır (Dwivedi vd., 2023). Nitekim son yıllarda yapılan çalışmalar, akademik üretimde YZ kullanımının belirgin biçimde arttığını göstermektedir. Örneğin Crompton ve Burke (2023), 2020-2022 döneminde YZ destekli akademik çalışmaların sayısında önemli bir artış olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Demir vd. (2025) tarafından yapılan bir araştırma da akademisyenlerin YZ araçlarını özellikle literatür tarama ve akademik yazım süreçlerinde verimlilik artırıcı bir unsur olarak değerlendirdiği tespit edilmiştir.

YZ araçlarının akademik üretim süreçlerine bu denli hızlı entegrasyonu, verimlilik artışıyla sınırlı kalmayıp bilginin doğası ve üretim biçimi üzerinde de epistemolojik bir dönüşüm yaratmaktadır. Örneğin YZ destekli akademik yazım süreçlerinin, araştırmacıların eleştirel düşünme ve metodolojik derinlik geliştirme biçimlerini dahi etkilemesi bu dönüşümün en net göstergelerinden bir tanesidir. Söz konusu bu gelişme, akademik yazımın geleneksel olarak bireysel ve özgün bir entelektüel faaliyet olarak tanımlanan yapısını yeniden tartışmaya açmaktadır. Bu çerçevede YZ teknolojilerinin akademik üretim süreçlerine entegrasyonu, sadece teknik bir dönüşüm olarak değil, potansiyel risklerinin de dikkate alındığı çok boyutlu bir dönüşüm süreci olarak analiz edilmelidir. Dolayısıyla bir sonraki bölümde, YZ destekli akademik yazım süreçlerinde ortaya çıkan etik tartışmalar ve riskler; özgünlük ve intihal, yazar katkısı ve sorumluluk, bilgi güvenilirliği ve doğrulama ve şeffaflık ekseninde açıklanmaya çalışılmıştır.

3. Etik Tartışmalar ve Riskler

Akademik yazım süreçlerinde YZ teknolojilerinin giderek yaygınlaşan kullanımı, teknik ve yöntemsel boyutların yanı sıra önemli etik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Köken olarak “karakter” anlamına gelen ve Yunanca “ethos” sözcüğünden türetilen etik kavramı, akademik bağlamda doğruluk, dürüstlük, sorumluluk ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde şekillenmektedir. Bu ilkeler YZ destekli üretim süreçlerine entegre edildiğinde, bilginin üretimi ve sunumuna ilişkin geleneksel normların yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Gao vd., 2024).

Akademik yazım süreçlerinde YZ’nin kullanımı; hız, erişilebilirlik ve verimlilik gibi avantajlar sağlamakla birlikte bilginin güvenilirliği, özgünlüğü, üretim süreçlerinin şeffaflığı ve akademik sorumluluğun sınırları gibi temel meseleleri yeniden problematik hâle getirmektedir (Floridi vd., 2018). Bu bağlamda YZ destekli akademik üretim sadece teknik bir yenilik olarak değil, epistemolojik ve etik sonuçları olan çok boyutlu bir dönüşüm olarak ele alınmalıdır. Bu dönüşümün ortaya çıkardığı başlıca tartışma alanları; özgünlük ve intihal sorunu, yazar katkısı ve sorumluluk, bilgi güvenilirliği ve doğrulama, şeffaflık ve beyan yükümlülüğü ile fırsat eşitsizliği riski başlıkları altında incelenebilir.

3.1. Özgünlük ve İntihal Sorunu

YZ destekli metin üretimi, akademik özgünlük kavramını yeniden düşünmeyi elzem kılmaktadır. Etik ve güvenilirlik boyutlarıyla ele alındığında, titiz bir şekilde yönetilmediği takdirde araştırmacının özgün doğasından uzaklaşmasına neden olabilecek YZ asistanları, akademik çalışmalarda intihal riskini önemli derecede artırabilmektedir (Miao vd., 2023). Akademik dürüstlük ile özgünlük kavramlarının, akademik yazımın başat unsurları olduğu kabulünden yola çıkılacak olursa, YZ destekli akademik üretiminin bu iki temel prensip bağlamında yeniden tanımlanması zorunlu hâle gelmektedir.

Akademik metin sadece bilgi aktarımını değil, aynı zamanda araştırmacının eleştirel düşünme kabiliyetini, kuramsal konumlanışını ve özgün katkısını yansıtan entelektüel üretim biçimine işaret etmektedir. Bu nedenle, fikir üretimi ve araştırma tasarımı gibi alanlarda YZ kullanımı ile insan sezgisi ve eleştirel düşüncesi arasında sarsılmaz bir denge kurulmalıdır (Khalifa ve Albadawy, 2024). Aksi durumda, denetimsiz bir biçimde YZ destekli asistanlarla üretilen metinlerin özgünlük, derinlik ve yaratıcılık açısından yetersiz olması ve hatta uydurma referanslar içermesi ihtimali son derece yüksektir.

Nitekim YZ algoritmalarının akademik nitelik taşımayan ya da metodolojik olarak güvenilirliği tartışmalı veri kaynaklarından beslenmesi, üretilen çıktının bilimsel değer ve güvenilirliğini sekteye uğratabilecektir (Uyan, 2023). Ayrıca, yasal olmayan internet sitelerinden veri çeken bazı YZ asistanları, telif hakları ve fikri mülkiyet düzenlemeleri bakımından hukuki sorunlar doğurmanın yanı sıra bağlamından koparılmış veya manipülatif içeriklerin yeniden üretilmesine yol açacaktır. Bu durum ise bilimsel bilginin epistemik bütünlüğünü zayıflatmakta kalmayıp, yazarların yanıltıcı sonuçlara maruz kalma olasılığını da artırabilecektir.

Öte yandan, YZ asistanından destek alınarak yazılan bir akademik çalışmanın, intihal içerip içermediğinin kontrol edilmesi yine YZ teknolojisi üzerinden sağlanabilmektedir. Örneğin ChatGPT, Smodin, QuillBot gibi YZ araçları sayesinde akademik bir metnin özgünlük ve intihal denetimi yapılabilmektedir. Ancak, YZ'nin intihal tespiti amacıyla kullanımı da kendi içinde yeni sorunlar barındırmaktadır. Olasılıksal eşleşme mantığıyla çalışan bu sistemler, özgün metinleri yüksek benzerlik oranına sahip olarak değerlendirebilmekte veya intihal içeren metinleri tespit edemeyebilmektedir.

3.2. Yazar Katkısı ve Sorumluluk

YZ kullanımının akademik etik açısından en tartışmalı boyutlarından biri, bu sistemlerin yazarlık statüsüdür. Yazarlık, akademik literatürde sadece metin üretimini değil; aynı zamanda entelektüel katkı, sorumluluk ve hesap verebilirlik unsurlarını içeren bir statü olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda YZ sistemlerinin yazar olarak kabul edilip edilemeyeceği sorusu, akademik normların sınırlarını zorlayan temel bir tartışma alanıdır (Ceyhan Akça vd., 2024).

Mevcut akademik yaklaşımın ağırlıklı yönelimi, YZ'nin yazar olarak kabul edilemeyeceği yönündedir. Bunun temel gerekçesi, YZ sistemlerinin niyet, sorumluluk ve etik muhakeme kapasitesine haiz olmamasıdır. Bu bağlamda akademik bir çalışmanın doğruluğu, bütünlüğü ve etik uygunluğu nihai olarak insan yazara atfedilmektedir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 2021 yılında ilan edilen Yapay Zekâ Etiğine İlişkin Tavsiye Kararı'nda da YZ alanındaki faaliyet ve uygulamalara yönelik sorumluluğun her durumda gerçek ya da tüzel kişilere atfedilmesi gerekliliğine vurgu yapılarak, yazarların YZ asistanlarından faydalanabilecekleri ancak nihai sorumluluk ve hesap verebilirliğin kendilerine ait olduğu net bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak dilsel düzeltme, kavramsal çerçeve oluşturma, metodolojik öneri geliştirme ve bulguların yorumlanması gibi süreçlere dâhil olan YZ, yazar katkısının sınırlarının giderek belirsizleşmesine yol açarak akademik emeğin niteliğini tartışılır hale getirmektedir.

Söz konusu problemin aşılmasına yönelik olarak, akademik dergiler ve yükseköğretim kurumları tarafından oluşturulan etik ilke yönergeleri ile rehberlerde, YZ araçlarının akademik yazım sürecine katkısı giderek daha sistematik bir biçimde ele alınmaktadır. Bu çerçevede, YZ sistemlerinin metin üretim sürecindeki rolü, geleneksel anlamda “yazarlık” statüsü kapsamında değerlendirilmekten ziyade, “araç kullanımı” veya “teknik destek” kategorisi içinde konumlandırılmaktadır. Dolayısıyla, bilimsel üretimde insan sorumluluğu ve entelektüel katkısının korunması temel ilke olarak benimsenmektedir (Thorp, 2023; Kritikos, 2019). Bu yolla, YZ araçları yaratıcı özne olmaktan ziyade destekleyici bir araç olarak konumlandırılarak akademik sorumluluğun ve bilimsel üretimin şeffaflığı tesis edilmek istenmektedir.

3.3. Bilgi Güvenilirliği ve Doğrulama

Bilimsel bilginin temel ayırt edici özelliği, doğrulanabilirlik ve yanlışlanabilirlik ilkelerine dayanmasıdır. Karl Popper'ın (2003) geliştirdiği yanlışlanabilirlik ilkesi, bir bilginin bilimsel nitelik taşımasının temel koşulunun, ampirik olarak sınanabilir ve yanlışlanabilir olması gerektiğini ileri sürmektedir. Buna karşılık, büyük dil modellerine dayalı YZ sistemleri, doğrulanmış bilgi üretmekten

ziyade olasılıksal olarak en uygun metni üretme prensibiyle çalışmaktadır (Topçuoğlu, 2025). Bu durum, YZ tarafından üretilen bilgilerin epistemik statüsünü tartışmalı hâle getirmektedir.

Uydurma kaynak vermesi, sunduğu bilgileri doğruymuş gibi göstermesi-halüsinasyon etkisi ve mantıksal tutarsızlıkları bağlamında akademik üretim açısından potansiyel bir tehlikeye sahip olan YZ sistemleri, bilimsel bilginin güvenilirliği ve doğrulanabilirliği konusunda endişe verici bir potansiyele sahiptir. Nitekim Liebrecht ve arkadaşlarına (2023) göre güvenilirliği tartışmalı verilere dayalı olarak üretilen çalışmaların YZ vasıtasıyla veri kaynağı hâline gelmesi, araştırmacıların söz konusu teknolojilere ilişkin dile getirdikleri başlıca kaygıların başında yer almaktadır. Eren ve Şişman (2025) tarafından yapılan bir çalışmada da katılımcıların bilimsel araştırma sürecinde, ÜYZ'nin kullanımına dair endişelerinin ilk sırasında, yanlış ya da güvenilir olmayan bilgi hususu gelmektedir.

3.4. Şeffaflık ve Beyan Yükümlülüğü

YZ kullanımının akademik yazım süreçlerinde yarattığı bir diğer temel sorun alanı, şeffaflık ve beyan yükümlülüğüdür. Akademik bilginin güvenilirliği, elde edilen sonuçların doğruluğu kadar bu sonuçların hangi yöntem ve araçlarla üretildiğinin açık biçimde beyan edilmesine de bağlıdır. AB Komisyonu'nun Yapay Zekâ Etik Yönergesi'nde belirtilen yedi temel ölçütten biri olan şeffaflık ilkesi, YZ destekli üretimin okuyucuya ve hakemlere açık biçimde ifade edilmesini şart kılmaktadır (Euaiaact, 2026). Nitekim YZ araçlarının kullanımının beyan edilmemesi, bilginin üretim sürecini opak hâle getirmekte ve akademik sorumluluğun izlenebilirliğini zayıflatmaktadır (Ateriya vd., 2025).

L. Floridi ve M. Chiriatti'nin (2020), GPT-3 YZ aracı üzerine yaptıkları değerlendirme bu bağlamda dikkat çekicidir. Araştırmacılar, YZ sistemlerinin anlam üretme kapasitesine haiz olmadığını belirterek, sadece dilsel örüntüler arasındaki olasılıkları istatistiksel olarak en uygun hâle getiren araçlar olarak çalıştığını ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla, bahse konu sistemlerin akademik üretim süreçlerinde epistemik şeffaflık sağlamaya yapısal açıdan elverişli olmadığı ifade edilmiştir. Pasquale ise "Data Access and AI Explainability" (2025) başlıklı eserinde YZ'yi, bilgi üretim aracı olmanın ötesinde epistemik otoriteyi yeniden dağıtan bir kurumsal sistem olarak ele almaktadır. Pasquale'ın bu yaklaşımı, YZ teknolojilerinin yalnızca teknik araçlar olarak değil, aynı zamanda bilgi üretim süreçlerinde güç ilişkilerini ve epistemik hiyerarşileri yeniden şekillendiren yapılar olarak değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bu iki tespit göz önüne alındığında, YZ sistemlerinin doğasına ilişkin sınırlılıkların akademik üretim süreçlerinde neden açık ve sistematik bir beyan gerekliliğini doğurduğu daha net anlaşılmakta ve bu durum, okuyucular ile hakemler açısından bir akademik metnin ne ölçüde insan emeğine dayandığı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu nedenle, son yıllarda yüksek öğretim kurumları ile akademik dergiler ve yayınevleri, YZ kullanımının açık biçimde belirtilmesini zorunlu tutan etik politikalar geliştirmektedir (Develioğlu, 2026; Elsevier, 2025; Ganjavi vd., 2024). Böylece, araştırmanın metodolojik bütünlüğünün pekiştirilmesi ve akademik güvenilirliğinin artırılması amaçlanmaktadır.

3.5. Fırsat Eşitsizliği Riski

YZ araçlarının etkin kullanımının dijital okuryazarlık düzeyi, teknik yeterlilik ve YZ araçlarına erişim gibi faktörlere bağlı olması, araştırmacılar arasında farklılaşan avantaj ve dezavantajların doğmasına yol açabilmektedir. Hatta, YZ teknolojilerinin akademik üretim süreçlerine entegrasyonu sadece bireysel düzeyde değil, yapısal düzeyde de eşitsizlikler üretme potansiyeline sahiptir. Gelişmiş YZ araçlarına erişimin herkes için aynı olmaması, akademik üretimde yeni türden bir dijital eşitsizlik riskini doğurmaktadır. Özellikle güçlü kurumsal altyapıya ve ücretli YZ araçlarına erişimi olan araştırmacılar, daha sınırlı imkânlarla sahip olanlara kıyasla akademik üretim süreçlerinde avantaj elde edebilmektedir.

Örneğin devletten destek alan araştırma merkezleri ya da köklü üniversiteler, kendi YZ sistemini tesis edebilirken, daha mütevazı kaynaklara sahip olan kurum-kuruluşlar ise YZ teknolojilerinden istediği

düzye yararlanamamaktadır (Crawford, 2021; Topçuoğlu, 2025). Bu durum ise zaman içerisinde bilgi üretim süreçlerinde belirli kurumların ve araştırmacı gruplarının daha avantajlı ve baskın hâle gelmesine sebebiyet vererek, bilimsel çeşitliliğin azalması ve farklı perspektiflerin akademik literatürde yeterince temsil edilememesine yol açmaktadır. Bu noktadan hareketle, YZ teknolojilerinin akademik alanda yaygınlaşması sadece etik kullanım, intihal veya yazarlık sorumluluğu gibi tartışmalarla sınırlı kalmayıp bilgi üretiminde eşitsizliklerin meydana gelmesine de neden olmaktadır.

4. Yöntem

Bu çalışma, YZ destekli akademik üretim süreçlerinde ortaya çıkan etik sorunları ve bu sorunlara yönelik geliştirilen kurumsal ve uluslararası yaklaşımları incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Betimsel ve karşılaştırmalı doküman analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, ulusal ve uluslararası etik kılavuzlar ile üniversitelerin, akademik dergilerin ve yayınevlerinin akademik dürüstlük, yayın etiği ve YZ kullanımına ilişkin politika metinleri sistematik biçimde incelenmiştir.

Araştırmanın geçerliğini artırmak amacıyla veri çeşitliliği sağlanmış ve farklı türde belgeler bir arada değerlendirilmiştir. Güvenirliği artırmak amacıyla ise analiz süreci ayrıntılı biçimde raporlanmış ve araştırma süreci şeffaf hâle getirilmiştir. İncelenecek kurum ve yayın organlarının belirlenmesinde çok aşamalı bir örnekleme yaklaşımı benimsenmiştir. İlk aşamada, amaçlı örnekleme yoluyla farklı kurumsal kategoriler tabakalar hâlinde tanımlanmış; ikinci aşamada ise bu tabakalar içerisinden incelemeye dâhil edilecek kurum ve yayın organları belirlenmiştir. Bu doğrultuda akademik dergiler, ÜAK doçentlik kriterlerinde kabul edilen TR Dizin ile Emerging Sources Citation Index (ESCI) ve Scopus indekslerinde taranan; süreklilik ve kurumsallaşma düzeyi yüksek dergiler arasından seçilmiştir. Üniversiteler, Türkiye bağlamında 2025 URAP Türkiye Üniversite Sıralaması'nda ilk 10'da yer alan üniversitelerden; uluslararası karşılaştırma için ise Times Higher 2025 Dünya Üniversite Sıralaması'nda ilk 10'da yer alan üniversitelerden seçilmiştir. Akademik yayınevleri ise sosyal bilimler alanında yüksek atıf görünürlüğüne sahip başlıca yayınevleri arasından seçilmiştir.

Doküman analizi kapsamında incelenen politika metinleri, önceden belirlenen ve analiz sürecinde tümevarımsal biçimde geliştirilen temalar doğrultusunda içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu çerçevede YZ kullanımına ilişkin etik ilkeler, sınırlamalar, yasaklar, beyan yükümlülükleri, yazarlık ve sorumluluk düzenlemeleri ile denetim mekanizmaları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, sosyal bilimlerin özgül epistemolojik ve metodolojik özellikleri dikkate alınarak normatif düzlemde yorumlanmıştır.

Araştırma, sadece açık erişime sahip politika belgeleri ile sınırlıdır. Bununla birlikte, seçilen kurum ve kuruluşlar belirli bir örneklem çerçevesinde değerlendirildiğinden, bulgular tüm akademik dünyayı temsil etme iddiası taşımamaktadır. YZ politikalarının hızla değişen hasiyeti de çalışmanın zamansal sınırlılıklarından biridir.

5. Akademik Dünyada Yapay Zekânın Kullanımı

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, YZ teknolojilerinin akademik dünyada giderek artan bir yaygınlık ve çeşitlilik kazandığını ortaya koymaktadır. Nitekim son yıllarda, veri işleme kapasitesinin artması ve algoritmik yöntemlerin gelişmesiyle birlikte YZ uygulamaları; araştırma, öğretim ve akademik yönetim süreçlerine daha yoğun biçimde entegre edilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte bulgular, YZ kullanımının etik ve metodolojik bazı tartışmaları da beraberinde getirdiğini göstermektedir. Özellikle akademik dürüstlük, veri güvenliği ve algoritmik önyargı konuları, dikkatle ele alınması gereken başlıca sorun alanları olarak görünmektedir. Bu bağlamda, YZ uygulamalarının şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik ilkeler doğrultusunda geliştirilmesi gerekmektedir.

Bu genel çerçeve doğrultusunda, YZ teknolojilerinin akademik alandaki somut yansımalarının daha iyi anlaşılabilmesi adına, yapılan uygulamalar ve düzenlemelerin bağlamsal olarak incelenmesi önem arz etmektedir. Zira farklı ülkelerdeki teknolojik altyapı, eğitim politikaları ve araştırma ekosistemleri, YZ kullanım biçimlerini ve yaygınlık düzeyini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla, çalışmanın izleyen bölümlerinde öncelikle Türkiye’deki mevcut uygulamalar ele alınarak ulusal ölçekteki gelişmeler değerlendirilecek, ardından küresel ölçekte öne çıkan örnekler dikkate alınarak karşılaştırmalı bir perspektif sunulacaktır.

5.1. Türkiye’deki Durum ve Uygulamalar

Türkiye’de akademik üretim hususundaki düzenlemeler, büyük ölçüde Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi (2016), Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber (2024), üniversitelerin etik kurulları, ulusal indeks sistemleri ve uluslararası yayın etiği standartlarına (Committee on Publication Ethics-COPE, Directory of Open Access Journals-DOAJ) göre belirlenmektedir. Söz konusu düzenlemelerin tümünde intihal, sahtecilik, veri çarpıtma, tekrar yayın, dilimleme gibi uygulamalar net bir şekilde etik ihlal sayılmaktadır (COPE, 2023; DOAJ, 2022; YÖK, 2024). Bunların tespit edilmesi noktasında ise iThenticate, Turnitin ve İntihal.net gibi uygulamalardan yararlanılmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda ÜYZ araçlarının akademik üretimde yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmasıyla mevcut etik düzenlemelerin kapsamı ve yeterliliği tartışılmaya başlanmıştır. Özellikle ÜYZ araçlarının metin üretimi, özetleme, çeviri ve veri yorumlama gibi süreçlerde aktif rol üstlenmesi, akademik çalışmalarda “yazarlık”, “özgünlük” ve “emeğin sınırları” gibi temel kavramların yeniden tanımlanmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye’de, YÖK’ün 2016 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi ile 2024 tarihli Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehberi, akademik üretimde YZ kullanımının hangi şartlara göre kullanılacağını belirlemektedir. Nitekim söz konusu yönerge ve rehber bağlamında son yıllarda birçok üniversite, lisansüstü tez yazım kılavuzlarında ve yayımcısı oldukları akademik dergilerde “Yapay Zekâ Destekli Yazım Beyanı” talep etmektedir. Bu sayede araştırma tasarımı, veri analizi, yorumlama ve özgün katkı gerektiren aşamalarda doğrudan araştırmacının sorumluluğuna dikkat çekilirken; dil düzenleme, yazım denetimi ya da çeviri gibi destekleyici alanlarda ise YZ’den faydalanılabileceği kabul edilmektedir. Başka bir ifadeyle, YZ araçlarının doğrudan yazar olarak gösterilemeyip sadece editöryal veya dil desteği amacıyla kullanılabileceği, bunun ise açıkça beyan edilmesi gerektiği yönünde politikalar geliştiren Türkiye’deki birçok üniversite ve akademik yayın organı, YZ araçlarının kullanımını tamamen yasaklamak yerine, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda sınırlı ve kontrollü kullanımını teşvik etmektedir.

Koç Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Ege Üniversitesi gibi URAP 2025 sıralamasında ilk on üniversite içerisinde yer alan yükseköğretim kurumları (URAP, 2025), YZ kullanımına ilişkin düzenlemeleri kurumsal yönergelerine eklemektedir. Başta lisansüstü tez çalışmaları olmak üzere akademik üretim süreçlerinde, YZ kullanımının sınırlı ve beyanlı olması, tamamı YZ tarafından üretilmiş içeriklerin kabul edilmemesi ve YZ araçlarının belirlenen çerçeve dahilinde kullanılmaması halinde disiplin sürecinin başlatılması gibi düzenlemeler getiren söz konusu üniversiteler, YZ araçlarını topyekun kullanım dışı bırakmamakla birlikte bu teknolojinin akademik süreçlerde yaratabileceği etik, hukuki ve pedagojik sorunları önlemeye yönelik bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır.

Örneğin Koç Üniversitesi’nde ÜYZ araçlarının kullanımı sırasında; kurumsal ilkeler, bilgi güvenliği politikaları ve ilgili mevzuat ile düzenlemelere uyumlu araçların tercih edilmesi önerilmektedir. Bu

kapsamda, lisanslı ve kurumsal olarak onaylanmış araçların kullanılması, üretilen içeriklerin doğruluğu ve kullanımından doğan sorumluluğun kullanıcı tarafından üstlenilmesi, güncel YZ politika ve uygulamalarının düzenli olarak takip edilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca, bilgi güvenliği gerekliliklerinin gözetilmesi ve yeni bir YZ teknolojisinin kullanımına başlanmadan önce ilgili birimlerle koordinasyon sağlanıp, iletişim kurulması tavsiye edilmektedir (Koç Üniversitesi Bilgi Teknolojileri Direktörlüğü, t.y.). Buna benzer şekilde, Hacettepe Üniversitesi yayınlamış olduğu Araştırma ve Geliştirmede Üretken Yapay Zekâ Kullanım Rehberi'nde (2026) şeffaflık ve beyan, fikri mülkiyet ve gizlilik, akademik sorumluluk ve yayın etiği olmak üzere üç temel hususa dikkat çekerek, YZ araçlarının destekleyici bir araç olarak değerlendirilmesini ve akademik dürüstlük ilkeleri doğrultusunda kullanılmasını önermektedir.

Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinden olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi ise YZ tarafından üretilen bilginin/verinin yanlış veya taraflı olabilmesi, başkası tarafından üretilmiş olan içeriğin izinsiz kullanımı ve intihal riski ile kısıtlı veri nedeniyle hassas grupların uğrayabileceği ayrımcılığın derinleşmesi gibi hususlara vurgu yaparak YZ araçlarının eleştirel değerlendirme, kaynak kontrolü, etik sorumluluk, veri güvenliği ve akademik dürüstlük ilkeleri çerçevesinde dikkatli ve denetlenebilir biçimde kullanılmasını önermektedir (ODTÜ Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi, t.y.; Gazi Üniversitesi Üretken Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımına İlişkin Etik İlkeler ve Öneriler Rehberi, t.y.; Ankara Üniversitesi Proje Destek Ofisi, 2025).

İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi ve Ege Üniversitesi gibi URAP 2025 sıralamasında ilk on üniversite içerisinde yer alan diğer yükseköğretim kurumları da oluşturdukları etik rehberler ve YÖK'ün yayınladığı Mayıs 2024 tarihli Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber doğrultusunda, YZ'nin akademik yazım süreçlerinde kaynak gösterme ve şeffaflık, intihal ve akademik dürüstlük ilkeleri, veri güvenliği ve gizlilik, araştırma çıktılarının doğrulanabilirliği gibi temel etik ilkeler çerçevesinde kullanılmasını önermektedir (YÖK, 2024; Sabancı Üniversitesi Foundations Development Directorate, 2025; İstanbul University Press, t.y., İstanbul Teknik Üniversitesi, t.y.).

Görüldüğü üzere URAP 2025 ilk on sıralamasında yer alan bu üniversitelerin YZ kullanımına yönelik ortaya koydukları kurumsal yönergeler ve rehberler, YÖK'ün belirlediği çerçeve ile uyumlu biçimde akademik dürüstlük, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine dikkat çekmektedir. Bu düzenlemeler, YZ'nin akademik üretim süreçlerinden tamamen dışlanmasından ziyade, onun destekleyici bir araç olarak kontrollü ve beyan esasına dayalı kullanımını uygun bulmaktadır. Ayrıca, söz konusu üniversitelerin tümünün intihal riski, veri güvenliği, fikri mülkiyet ihlalleri ve içerik doğruluğu gibi konulara vurgu yapması, YZ teknolojilerinin akademik ortamda potansiyel risklerinin kurumsal düzeyde ciddiyle ele alındığını göstermektedir.

Türkiye'de akademik yayıncılığın belirleyici aktörlerinden biri olan TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin İndeksi de akademik üretim süreçlerine yönelik getirdiği yeni düzenlemelerle, akademik dergilerin YZ kullanım politikası oluşturması, makale başvurularında "YZ Kullanım Beyanı" talep edilmesi ve editör ile hakem süreçlerinde YZ kullanımına dair etik sınırların net bir şekilde belirlenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır (TÜBİTAK, 2026). Nitekim, bu yeni düzenlemeler doğrultusunda TR Dizin İndeksi kapsamında yer alan Türkiye'deki birçok akademik dergi, birtakım ortak ilkeler benimsemiştir. Bunlardan en önemli olanları; YZ araçlarının yazar olarak kabul edilmemesi, çalışmanın yöntem ya da teşekkür kısmında YZ kullanımının açıkça belirtilmesi ve YZ çıktılarının doğrudan kaynak olarak gösterilememesidir.

TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin İndeksi'nde taranmanın yanı sıra ESCI ve Scopus indekslerinde taranan Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Hitit İlahiyat Dergisi, Kadim, Anadolu Araştırmaları, Folklor/Edebiyat ve All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace gibi akademik

dergiler de benzer biçimde YZ kullanımına yönelik etik çerçevelerini güncelleyerek açık politika metinleri yayımlamaktadır. Özellikle metin üretimi, veri analizi, çeviri ve dil düzeltme gibi alanlarda YZ kullanımının sınırlarını netleştirip özgünlük, intihal ve bilimsel sorumluluk ilkelerini yeniden vurgulayan bu dergiler, yazarların YZ kullanımını gerekli durumlarda yöntem bölümünde veya teşekkür/açıklama notlarında beyan etmeleri gerekliliğine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda YZ tarafından üretilen içeriklerin doğruluğunun denetlenmesi, kaynakların doğrulanması ve muhtemel önyargıların giderilmesi sorumluluğunun tamamen yazarlara ait olduğu belirtilmektedir. Editör ve hakemlerin ise değerlendirme süreçlerinde YZ'den yararlanmaları durumunda, bunun etik riskler doğurabileceğine dikkat çekerek gizlilik ve tarafsızlık ilkelerinin korunması gerekliliğini vurgulayan bu dergiler, editör ve hakemlerin YZ kullanımını sınırlandırmakta ya da açık beyan ve izin mekanizmalarıyla düzenlemektedir (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, t.y.; Hitit İlahiyat Dergisi, 2024; Kadim, 2026; Anadolu Araştırmaları, t.y.; Folklor/Edebiyat, 2026; All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace, 2026). Böylece, akademik yayıncılıkta teknolojik dönüşüme uyum sağlamanın yanı sıra bilimsel güvenilirlik, etik bütünlük ve akademik özerklik ilkelerinin korunması hedeflenmektedir.

TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin, ESCI ve Scopus indeksleri kapsamında yer almayan Türkiye'deki diğer akademik dergilerin çoğunluğu ise YZ politikalarını uluslararası etik standartlarla uyumlu biçimde geliştirmektedir. Özellikle Elsevier, Springer Nature ve SAGE Publishing'in yönergelerini (Elsevier, 2025; Springer Nature Link, 2026; SAGE Publishing, 2026) referans alan bu dergiler, dört temel ilke etrafında politikalar oluşturmaktadır. Bunlardan ilki, yazarlık ve katkı beyanı ilkesi iken ikincisi, çalışmada hangi YZ aracının ne amaçla kullanıldığının açık şekilde ifade edilmesini şart kılan şeffaflık ilkesidir. Üçüncüsü, araştırmacıların yanı sıra hakemleri de sürece dahil eden veri güvenliği ve gizlilik ilkesidir. Araştırmaların, hakem kontrolünden geçerken YZ araçlarına yüklenmesini yasaklayan bu ilke, henüz yayımlanmamış bilimsel verilerin, özgün fikirlerin ve hassas bilgilerin üçüncü taraf sistemlerle paylaşılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Son ilke olan YZ intihalinin önlenmesi ise klasik intihalden farklı olarak YZ üretimi metinlerin kaynak göstermeden kullanılmasını, gizli yazarlık (ghostwriting) kapsamında değerlendirerek yasaklamaktadır.

Tüm bunlar çerçevesinde genel bir değerlendirme yapılacak olursa, akademik üretim süreçlerinde YZ araçlarına yönelik Türkiye'deki yaklaşım, daha çok denetim ve şeffaflık temelli olup, henüz kapsamlı ve kurumsal bir etik çerçeveye dönüşmemiştir. Dolayısıyla mevcut tablo, akademik dürüstlük ilkelerinin daha sağlam temellere oturtulması ve YZ kullanımına ilişkin daha belirgin çerçevelerin oluşturulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Her ne kadar yükseköğretim kurumlarındaki ve akademik yayıncılık faaliyetlerindeki genel eğilim, uluslararası akademik etik ilkeleriyle uyum gösterse de önümüzdeki süreçte, YÖK başta olmak üzere ilgili kurumların daha kapsamlı ve bağlayıcı düzenlemeler geliştirmesi kaçınılmaz görülmektedir. Bu düzenlemelerin hem akademik üretimin niteliğini korumayı hem de hızla gelişen YZ teknolojilerinin sunduğu imkânlardan etik sınırlar içinde faydalanmayı dengeleyen bir yaklaşım benimsemesi gerekmektedir.

5.2. Uluslararası Akademik Düzlemdeki Durum ve Uygulamalar

Akademik üretim süreçlerinde YZ araçlarının kullanımının artık akademik bir gerçeklik olduğu kabulüyle yola çıkan uluslararası kurum ve kuruluşlar, bu araçların etik, şeffaf ve sorumlu kullanımına yönelik ilke ve yönergeler geliştirmeye odaklanmaktadır. Bu kapsamda, YZ destekli içerik üretiminin açıkça beyan edilmesi, akademik dürüstlüğün korunması ve insan katkısının merkezde tutulması temel prensipler arasında yer almaktadır. Örneğin UNESCO yayımladığı Yapay Zekâ Etiği Tavsiye Kararı'nda (2021) şeffaflık, hesap verebilirlik, insan denetimi ve etik yönetim ilkelerini önceleyerek akademik bağlamda YZ kullanımına normatif bir çerçeve sunmaktadır. Benzer şekilde, COPE'un (2023) akademik yayıncılıkta YZ kullanımına ilişkin hazırladığı rehberde de YZ araçlarının yazar olarak gösterilmesi uygun görülmeyp, bu tür araçların kullanılması durumunda ise söz konusu katkının açık

ve şeffaf biçimde beyan edilmesi zorunlu tutulmaktadır. Ayrıca, ortaya çıkan çalışmanın nihai sorumluluğunun tamamen araştırmacı kişiye ait olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu ilkeler, akademik etik anlayışının YZ teknolojilerinin gelişimiyle birlikte yeniden tanımlanmakta olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Dünyanın önde gelen üniversiteleri ile uluslararası akademik dergiler ve yayınevleri de bu yeni teknolojiyi yasaklamak yerine şeffaflık, sorumluluk, insan denetimi ve etik kullanım ilkeleri çerçevesinde düzenleme yoluna gitmektedir. Nitekim son yıllarda ABD, Almanya ve Çin gibi ülkelerdeki bazı üniversiteler YZ kullanımına net bir çerçevenin oluşturulduğu kılavuzlar yayınlamakta, akademik yayınevleri ise makale gönderimlerinde YZ destekli yazımın açıklanmasını zorunlu tutmaktadır (HRK, 2026; Harvard University, 2026; Ministry of Education of the People's Republic of China, 2026).

Örneğin Harvard Üniversitesi, ÜYZ kullanımına ilişkin kılavuzunda veri güvenliği, telif ve akademik dürüstlük risklerine dikkat çekerek, özellikle kamuya açık sistemlere hassas araştırma verilerinin yüklenmemesi gerektiğini belirtmektedir. Ayrıca, bu politikaların ihlal edilmesi halinde çeşitli disiplin mekanizmalarını devreye koyacağını ifade eden üniversite, bu doğrultuda yaptırımlar uygulamaktadır (Harvard University, 2026). Oxford Üniversitesi ise tek bir resmi YZ etik yönergesi yerine, farklı birimlerin geliştirdiği etik ilkeler rehberleri oluşturmuştur. Özellikle Institute for Ethics in AI bu alandaki en önemli merkezlerden biri olup, YZ'nin teknik yetkinliklerinin yanı sıra insan ihtiyaçları ve değerleriyle uyumlu bir şekilde geliştirilmesi için politika üretmektedir. Bu çerçevede adalet, şeffaflık, insan kontrolü, mahremiyet ve veri koruma ile toplumsal etkiler olmak üzere beş temel kriter ortaya koyan Oxford Üniversitesi'ne göre YZ, her şeyden önce adil ve ayrımcılıktan uzak olmalıdır. Buna ilaveten, karar süreçleri mümkün olduğunca şeffaf ve açıklanabilir hâle getirilmeli, kritik alanlarda insan denetimi korunmalı, kişisel veriler güvenli şekilde işlenmeli ve YZ'nin toplum üzerindeki etkileri (iş gücü, demokrasi, güvenlik vb.) dikkatle değerlendirilmelidir (University of Oxford, Institute for Ethics in AI, t.y.).

Oxford Üniversitesi'nde olduğu gibi birden fazla birim tarafından hazırlanıp kullanılan etik yönergelere sahip olan Amerika'daki Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nün YZ yaklaşımının temelini "YZ hatalı karar verdiğinde sorumluluk insanlarda ve kurumlarda kalmalıdır." prensibi oluşturmaktadır. Küresel YZ etik ilkeleri ile beş ana prensipte örtüşen Enstitü'nün yönergesinde yer alan "adalet ilkesi", algoritmik önyargıların tespiti ve azaltılmasına yönelik çok katmanlı denetim mekanizmalarını gerekli kılar; "şeffaflık ilkesi" ise karar alma süreçlerinin izlenebilir ve açıklanabilir olmasını zorunlu kılmaktadır. "Zararsızlık ilkesi", sistemlerin bireysel ve toplumsal düzeyde olası olumsuz etkilerinin önceden değerlendirilmesini ve risk temelli bir yaklaşımın benimsenmesini öngörmektedir. "Sorumluluk ilkesi" ise YZ tarafından üretilen çıktılara ilişkin nihai hesap verebilirliğin insan aktörler ve kurumsal yapılar üzerinde yoğunlaşmasını temellendirmekte; böylece otonom sistemlerin etik ve hukuki sorumluluk boşluğu oluşturmalarının önüne geçmektedir. Son olarak "gizlilik ilkesi", veri mahremiyetinin korunmasını esas alarak, kişisel verilerin işlenmesi ve saklanması süreçlerinde uluslararası veri koruma standartlarıyla uyumlu bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır (MIT, 2018; Floridi vd., 2018; OECD, t.y.; UNESCO, 2021).

Times Higher 2025 Dünya Üniversite Sıralaması'nda ilk on içerisinde yer alan diğer üniversiteler olan Princeton Üniversitesi, Cambridge Üniversitesi, Stanford Üniversitesi, Kaliforniya Teknoloji Enstitüsü, Kaliforniya Üniversitesi ile Yale Üniversitesi'nin YZ kullanımına yönelik etik kılavuzları ve uygulamaya koymaya başladıkları düzenlemeler incelendiğinde de bu üniversitelerin, "YZ'nin kullanımı serbest mi/yasak mı?" olduğu tartışmasını aşarak sistematik bir yönetim yaklaşımına geçtikleri görülmektedir. Özellikle Princeton, Cambridge, Stanford ve Yale örnekleri birlikte değerlendirildiğinde, ortaya ortak bir eğilimin çıktığı görülmektedir. Öncelikle YZ kullanımında veri gizliliği, güvenlik ve risk düzeyine göre kademeli yaklaşım benimseyen bu üniversiteler, nihai

sorumluluğun insanda kalmasını şart kılmaktadır. Bu bağlamda YZ’yi insanın yerini alan değil, insanı destekleyen bir araç şeklide nitelendiren bu kurumlar, YZ destekli araştırmaların üniversite misyonu, etik standartlar ve güvenlik kriterlerine uygunluğunu denetlemektedir (Princeton University Office of Information Technology, 2026; Yale University, 2026; Stanford Report, 2025; Cambridge University Press & Assessment, 2023). Böylece YZ araçlarının kullanımı, tamamen yasaklanmak yerine kurumsal veri güvenliği, akademik dürüstlük ve insan sorumluluğu çerçevesinde sıkı bir şekilde yönlendirilerek akademik üretim süreçlerine entegre edilmektedir.

Uluslararası kurum ve kuruluşlar ile üniversitelerin yanı sıra uluslararası yayınevleri de akademik üretim süreçlerinde YZ’nin kullanımına yönelik somut politikalar ortaya koymaktadır. Uluslararası akademik yayıncılıkta SAGE Publishing, Elsevier ve Springer Nature gibi yüksek etki faktörüne (impact factor) sahip olan yayınevleri, YZ kullanımına ilişkin etik ilkeler, şeffaflık gereklilikleri ve yazarlık kriterleri belirleyerek bu dönüşüm sürecini yönetmektedir. YZ araçlarının hesap verebilirlik, telif hakkı sahipliği ve hukuki sorumluluk üstlenme kapasitesine sahip olmamaları nedeniyle “yazar” statüsünde değerlendirilemeyeceği yönünde ortak ve açık bir kural benimseyen bu yayınevleri, YZ tarafından üretilen içeriklerin bağımsız bir eser olarak kabul edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, akademik üretim süreçlerinde YZ’nin sadece yardımcı araç olabileceğini belirten her üç yayınevi de YZ kullanımının gizlenmesini ise etik ihlal olarak değerlendirmektedir. Örneğin Elsevier metin üretimi, veri analizi ya da dil düzenleme gibi alanlarda YZ kullanıldıysa bunun çalışmada açıkça belirtilmesini isterken Springer Nature, yöntem veya teşekkür bölümlerinde YZ kullanımının detaylıca beyan edilmesini önermektedir. SAGE Publishing ise YZ’nin hangi amaçla kullanıldığının açıkça ifade edilmesine dair kesin bir zorunluluk öngörmemekle birlikte, yazarların üretilen tüm çıktılarının doğruluğunu teyit etmeleri ve özgün kaynakların doğrulanmasına yönelik gerekli inceleme ve denetim süreçlerini yürütmeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Elsevier, 2025; Springer Nature Link, 2026; SAGE Publishing, 2026).

YZ’nin doğrudan bilimsel içerik üretmesi konusunda da ciddi şekilde sınırlandırılma getiren söz konusu yayınevleri, YZ tarafından üretilen metinlerin doğruluğunun garanti edilemeyeceğini ve bu nedenle eleştirel insan denetimi olmadan kullanılamayacağını vurgulamaktadır. Örneğin Elsevier, özellikle literatür özeti, yorum ve tartışma bölümlerinin YZ’ye tamamen bırakılmasını riskli bulurken Springer Nature ise “halüsinasyon” (uydurma kaynak üretimi) riskine dikkat çekerek referansların mutlaka insan tarafından doğrulanmasını şart koşturmaktadır. Araştırma verilerinin YZ araçlarına yüklenmesi de sıkı kurallara bağlayan bu yayınevleri, özellikle henüz yayımlanmamış verilerin ve hassas içeriklerin açık YZ sistemlerine girilmesini etik ve hukuki risk olarak değerlendirmektedir. Bunlara ek olarak, hakemlik sürecini de son derece kritik gören bu yayınevleri, hakemlerin değerlendirme sürecinde YZ araçlarını kullanmasını denetim altına almaktadır. Örneğin Elsevier ve SAGE Publishing, hakemlerin değerlendirdikleri makaleleri YZ araçlarına yüklemesini gizlilik ihlali nedeniyle yasaklamaktadır. Springer Nature ise bu denli katı bir yasak koymamakla birlikte hakemlerin YZ araçlarını sınırlı ve şeffaf bir biçimde kullanmasını istemektedir (Elsevier, 2025; SAGE Publishing, 2026; Springer Nature Link, 2026).

Çalışmanın bulguları bir bütün olarak ele alındığında, akademik üretim süreçlerinde YZ’nin marjinal bir araç olmaktan çıkıp, giderek merkezi ve kaçınılmaz bir bileşen hâline geldiği açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, söz konusu dönüşüm yalnızca teknik ve metodolojik kolaylıklar sunmakla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda akademik etiğin temel ilkeleri bağlamında önemli tartışmaları ve sorun alanlarını da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede gerek Türkiye’de gerekse uluslararası akademik ekosistemde faaliyet gösteren kurumlar, yayınevleri ve üniversiteler, YZ’yi kategorik biçimde yasaklamak yerine, onu belirli ilke ve sınırlar dâhilinde kullanılabilecek yardımcı bir araç olarak konumlandırma eğilimindedir.

Bu yaklaşımın hayata geçirilebilmesi amacıyla yapılan düzenlemeler, YZ'nin akademik üretim süreçlerindeki işlev ve rolünü; insan sorumluluğu, şeffaflık ve doğrulanabilirlik sacayağı üzerine oturtmaktadır. Bu bağlamda, akademik metin üretiminde YZ'nin katkısı kabul edilmekle birlikte, nihai sorumluluğun araştırmacıya ait olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Söz konusu düzenlemeler, akademik yayıncılıkta ortaya çıkabilecek güvenilirlik ve özgünlük krizlerine karşı önleyici mekanizmalar olarak değerlendirilmekte; uluslararası alanda yayımlanan kılavuzlarda da ortak biçimde YZ'nin yazar olarak kabul edilmemesi, kullanımının şeffaf biçimde açıklanması ve bilimsel sorumluluğun bütünüyle insana ait olduğunun altı çizilmektedir.

6. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, YZ teknolojilerinin akademik üretim süreçlerindeki çok boyutlu etkisini etik, metodolojik ve kurumsal çerçevede değerlendirmektedir. Elde edilen bulgular, YZ'nin sosyal bilimlerde salt teknik bir araç olmanın ötesine geçerek bilgi üretim süreçlerini dönüştüren epistemik bir aktör haline geldiğini göstermektedir. Metin üretimi, literatür taraması, dil düzenleme ve veri analizi gibi alanlarda sunduğu olanaklar sayesinde akademik üretimi kolaylaştırıp artıran YZ teknolojileri, bununla birlikte birtakım sakıncaları da beraberinde getirmektedir.

Özgünlük, yazarlık, bilgi güvenilirliği, şeffaflık ve fırsat eşitliği gibi temel etik ilkeler açısından ciddi tartışmaları gündeme getiren YZ araçları, sosyal bilimlerde bilgi üretiminin eleştirel doğasıyla çelişebilecek sonuçlar doğurabilmektedir. Özellikle ÜYZ sistemlerinin metin, analiz ve yorum üretme kapasitesi akademik üretimin kim tarafından yapıldığını muğlak hale getirerek, geleneksel yazarlık anlayışını ve entelektüel emek kavramını yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, YZ'nin sunduğu imkânlardan yararlanırken eleştirel düşünceyi koruyan, etik ilkeleri gözetken ve şeffaflığı merkeze alan bir yaklaşım geliştirmek büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda hem Türkiye'de hem de uluslararası alanda konu ile ilgili politikalar üretilip, düzenlemeler yapılmaktadır.

Bu pencereden Türkiye ile uluslararası akademik sistem mukayese edildiğinde, temel etik ilkelerin ve bu bağlamda atılan adımların büyük ölçüde uyumlu olduğu görülmektedir. Nitekim her iki düzlemde de YZ teknolojisinin topyekûn yasaklanması yerine şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri çerçevesinde kontrollü ve denetlenebilir biçimde kullanılması benimsenmektedir. Ayrıca, akademik dürüstlüğün korunması, intihalin önlenmesi ve öğrenme çıktılarının gerçekliğinin güvence altına alınması ortak hassasiyet olarak ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte gerek uluslararası akademik düzlemde gerek Türkiye'de bu alandaki düzenlemelerin henüz tam anlamıyla olgunlaşmadığı, uygulama pratiklerinin çeşitlilik gösterdiği ve etik ilkelerin sahaya yansımaları bakımından bazı boşlukların bulunduğu görülmektedir.

Uluslararası ölçekte dahi standartlaşma ve bağlayıcılık sorunu yaşanırken, Türkiye'de bu eksikliklerin daha belirgin olduğu ve uygulamaya konulan politikaların tam anlamıyla standartlaşmış kurumsal bir bütünlük arz etmediği görülmektedir. Bu durum, özellikle kurumlar arasında farklı uygulamaların ortaya çıkmasına ve etik ilkelerin yorumlanmasında çeşitliliğe yol açmaktadır. Dolayısıyla etik ilkelerin uygulanmasını kolaylaştıracak, standartlaşma tesis edecek ve denetim mekanizmalarını konsolide edecek somut adımların belirlenmesi hem uluslararası akademik ekosistem hem de Türkiye açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda sunulan öneriler, konu ile ilgili ulusal ve uluslararası yapısal eksiklikleri giderecek bir çerçeve oluşturabilir.

- Her şeyden önce, araştırmacılara yönelik YZ okuryazarlığı eğitimleri yaygınlaştırılarak etik kullanım, potansiyel riskler ve teknolojinin sınırlılıkları konusunda farkındalık düzeyi yükseltilmelidir. Bu eğitimler aracılığıyla, YZ teknolojisinin araştırma süreçlerinde ikame edici bir unsurdan ziyade destekleyici bir araç olduğu yönündeki yaklaşımın benimsenmesi sağlanmalıdır.

- YZ teknolojilerine ulaşmadaki eşitsizliği ortadan kaldırmak ya da asgari seviyeye indirebilmek için kurumsal destek mekanizmaları tesis edilerek, açık erişimli ve etik YZ araçlarının yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- YZ tarafından üretilen içeriklerin doğruluğunu saptayan çok katmanlı denetim mekanizmaları hem nicel hem de nitel boyutlarda güçlendirilmelidir.
- Yayınlanmamış verilerin YZ sistemlerine yüklenmesi noktasında daha keskin kurallar belirlenerek, akademik verilerin korunmasına ilişkin teknik ve hukuki önlemler artırılmalıdır.
- YZ'nin sosyal bilimlerde meydana getirdiği epistemolojik ve etik dönüşümün daha derinlemesine anlaşılabilmesi adına disiplinler arası akademik tartışma platformları tesis edilmelidir.
- YZ kullanımına yönelik hazırlanan kapsamlı ve bağlayıcı etik yönergelerin uygulanması noktasında akademik birimler arasında uygulama birliği sağlanmalıdır.
- YZ araçlarının hiçbir şartta yazar olarak kabul edilmeyeceği prensibi katı şekilde korunmalı ve nihai sorumluluğun her zaman insan araştırmacıya ait olduğu net bir şekilde ifade edilmelidir.
- Akademik etik yönergeler, kısa vadeli soru ve sorunların aşılması için değil, uzun vadede ortaya çıkabilecek sorun ve ihtiyaçları öngörüp, bunlara sürdürülebilir çözümler sunmayı amaçlayan bir perspektifle hazırlanmalıdır.
- Akademik makale, tez ve projelerde YZ kullanımının nasıl beyan edileceğine ilişkin standart bir format geliştirilmelidir. Bu tür bir standartlaştırma, araştırma süreçlerinde şeffaflığı artırarak akademik dürüstlüğün korunmasına katkı sağlayacaktır.
- Uluslararası alanda gerçekleştirilen verimli uygulama örneklerinden faydalanılarak daha tutarlı, ölçülebilir ve denetlenebilir politika setleri oluşturulmalıdır.

Katkı Beyanı

Yazarlar çalışmanın tüm bölümlerine eşit katkıda bulunmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Etik Kurul Beyanı

Çalışmada akademik ve bilimsel etik kurallarına uyulmuştur. Etik kurul izni gerektirmemektedir.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı

Yazarlar, bu çalışmanın hazırlanması sırasında ChatGPT aracını metin düzenleme amacıyla kullanmıştır. İçerik yazarlar tarafından gözden geçirilmiş ve nihai sorumluluk yazarlara aittir.

Kaynakça

Akıllı, E. (2024). *Yapay zekânın akademik yazımdaki rolü: Faydalar, riskler ve etik düşünceler*. Kriter Dergi. <https://kriterdergi.com/siyaset/yapay-zeknin-akademik-yazimdaki-rolu-faydalar-riskler-ve-etik-dusunceler>. Erişim tarihi: 11 Mayıs 2026.

All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace. (2026, Mayıs). *Ethical principles and publication policy*. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/en/pub/allazimuth/policy>. Erişim tarihi: 11 Mayıs 2026.

Alpaydın, E. (2013). *Yapay öğrenme*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Amisha, Malik, P., Pathania, M., & Rathaur, V. K. (2019). Overview of artificial intelligence in medicine. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(7), 2328-2331.

Anadolu Araştırmaları. (t.y.). *Ethical principles and publication policy*. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uanadolu/policy>. Erişim tarihi: 11 Mayıs 2026.

Ankara Üniversitesi Proje Destek Ofisi. (2025, Ekim). *Destek süreçlerinde üretken yapay zekânın (ÜYZ) sorumlu ve güvenilir kullanımı rehberi*. <https://pdo.ankara.edu.tr/destek-sureclerinde-uretken-yapay-zekanin-uyz-sorumlu-ve-guvenilir-kullanimi-rehberi/>. Erişim tarihi: 12 Mart 2026.

Ateriya, N., Sonwani, N., Thakur, K., et al. (2025). Exploring the ethical landscape of AI in academic writing. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 15, 36.

Başaran, R., & Yeşilbaş Özenç, Y. (2024). Bilimsel araştırma sürecinde yapay zekâ araçlarının kullanımı. *Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Arayışı Dergisi (UEMAD)*, 4(1), 35-53.

Büyüka, S. (2024). Akademik yazımda yapay zekâ kullanımının etik açıdan incelenmesi: ChatGPT örneği. *Rize İlahiyat Dergisi*, 26, 1-12.

Cambridge University Press & Assessment. (2023, March 14). *Cambridge launches AI research ethics policy*. <https://www.cambridge.org/news-and-insights/cambridge-launches-ai-research-ethics-policy>. Retrieved March 14, 2026

Causio, F. A., De Angelis, L., Diedenhofen, G., Talio, A., Baglivo, F., & Workshop Participants. (2024). Perspectives on AI use in medicine: Views of the Italian Society of Artificial Intelligence in Medicine. *Journal of Preventive Medicine and Hygiene*, 65(2), E285-E289.

Ceyhan Akça, N., Aslan Cobutoğlu, S., Özbek, Ö. Y., & Akça, M. F. (2024). Yapay zekânın edebiyatta kullanım serüveni. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 39, 283-306.

Chukwuere, J. E. (2024). Today's academic research: The role of ChatGPT writing. *Journal of Information Systems and Informatics*, 6(1), 30-46.

Chetwynd, E. (2024). Ethical use of artificial intelligence for scientific writing: Current trends. *Journal of Human Lactation*, 40(2), 211-215.

Committee on Publication Ethics (COPE). (2023). *The membership organization for publication ethics*. <https://publicationethics.org/>. Retrieved March 11, 2026

Cotton, D. R. E., Cotton, P. A., & Shipway, J. R. (2024). Chatting and cheating: Ensuring academic integrity in the era of ChatGPT. *Innovations in Education and Teaching International*, 61(2), 228-239.

Crawford, K. (2021). *The atlas of AI: Power, politics, and the planetary costs of artificial intelligence*. Yale University Press.

Crawford, K., Whittaker, M., Elish, M. C., Barocas, S., Plasek, A., & Ferryman, K. (2016). *The social and economic implications of artificial intelligence technologies in the near-term*. AI Now Public Symposium.

Crompton, H., & Burke, D. (2023). Artificial intelligence in higher education: The state of the field. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 20(1), Article 22.

Danju, İ., Demir, B., Çağlar, B. B., Özçelik, C. D., Coruhlu, E. K., & Özturan, S. (2020). Comparative content analysis of studies on new approaches in education. *Laplace em Revista*, 6, 128-142.

- Data Studios. (2025, August). *Google Gemini vs Anthropic Claude: Full report and comparison (August 2025 updated)*. <https://www.datastudios.org/post/google-gemini-vs-anthropic-claude-full-report-and-comparison-august-2025-updated>. Retrieved March 12, 2026
- Demir, B., Adizova, G., & Şirvan, E. (2025). A new threshold in academic transformation: An in-depth examination of the role of artificial intelligence-based tools in higher education. *European Archives of Social Sciences*, 2(2), 75-82.
- Develioğlu, Ö. N. (2026). Yapay zekâ kullanımında etik konular. İçinde *Bilimsel makale ve yayıncılık akademisyen el kitabı*. Akademisyen Kitabevi.
- Directory of Open Access Journals (DOAJ). (2022). *Transparency & best practice*. <https://doaj.org/apply/transparency/>. Retrieved January 17, 2026
- Dwivedi, Y. K., Kshetri, N., Hughes, L., Slade, E. L., Jeyaraj, A., et al. (2023). “So what if ChatGPT wrote it?” Multidisciplinary perspectives on opportunities, challenges and implications of generative conversational AI for research, practice and policy. *International Journal of Information Management*, 71, 102642.
- Elsevier. (2025, September). *Generative AI policies for journals*. Elsevier. <https://www.elsevier.com/about/policies-and-standards/generative-ai-policies-for-journals>. Retrieved January 08, 2026
- Enago Academy. (2022, Ocak). *Araştırmacılar nasıl hayalet yazarlardan uzak durabilir: Makale yazmada gerekli 5 kullanışlı araç*. <https://www.enago.com.tr/academy/arastirmacilar-nasil-hayalet-yazarlardan-uzak-durabilir-makale-yazmada-gerekli-5-kullanisli-arac/>. Erişim tarihi: 22 Nisan 2026.
- Eren, E., & Şişman, S. (2025). Bilimsel araştırma sürecinde üretken yapay zekâ kullanımı: Fırsatlar ve etik kaygılar. *Toplum, Eğitim ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 60-71.
- EU AI Act. (2026). *Chapter IV transparency obligations for providers and deployers of certain AI systems*. <https://www.euaiact.com/title/4>. Retrieved January 08, 2026.
- Floridi, L., & Chiriatti, M. (2020). GPT-3: Its nature, scope, limits, and consequences. *Minds and Machines*, 30, 681- 694.
- Floridi, L., & Cows, J. (2019). A unified framework of five principles for AI in society. *Harvard Data Science Review*, 1(1), 1-14.
- Floridi, L., Cows, J., Beltrametti, M., Chatila, R., Chazerand, P., Dignum, V., Luetge, C., Madelin, R., Pagallo, U., Rossi, F., Schäfer, B., Valcke, P., & Vayena, E. (2018). AI4People-An ethical framework for a good AI society: Opportunities, risks, principles, and recommendations. *Minds and Machines*, 28(4), 689-707.
- Folklor ve Edebiyat (2026). *Etik ilkeler ve yayın politikası*. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fe/policy>. Erişim tarihi: 11 Mayıs 2026.
- Ganjavi, C., Eppler, M. B., Pekcan, A., Biedermann, B., Abreu, A., Collins, G. S., Gill, I. S., & Cacciamani, G. E. (2024). Publishers’ and journals’ instructions to authors on use of generative artificial intelligence in academic and scientific publishing: bibliometric analysis. *BMJ*, 384, e077192.
- Gao, D. K., Haverly, A., Mittal, S., Wu, J., & Chen, J. (2024). AI ethics: A bibliometric analysis, critical issues, and key gaps. *International Journal of Business Analytics*, 11(1), 1-19.

- Gazi Üniversitesi Yapay Zekâ Araştırma ve Uygulama Merkezi. (t.y.). *Üretken yapay zekâ araçlarının kullanımına ilişkin etik ilkeler ve öneriler rehberi (Sürüm 1.0)*. <https://aicenter.gazi.edu.tr/files/etik-ilkeler.pdf>. Erişim tarihi: 19 Mart 2026.
- Güler, P., Gülşenoğlu, S., & Sayılır, M. (2025). Akademik yazmada kullanılabilecek yapay zekâ araçlarının sınıflandırılması. *Eğitim Bilimleri Tematik Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 76-97.
- Hacettepe Üniversitesi Araştırma Koordinatörlüğü. (2026, Şubat). *Araştırma ve geliştirmede üretken yapay zekâ kullanım rehberi*. https://www.gazete.hacettepe.edu.tr/fs_/HABERLER/2026/Mart/Hacetetpe_uyz_rehber.pdf. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2026.
- Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (t.y.). *Etik ilkeler ve yayın politikası*. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/policy>. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2026.
- Harvard University. (2026). *Guidelines for using ChatGPT and other generative AI tools at Harvard*. <https://provost.harvard.edu/guidelines-using-chatgpt-and-other-generative-ai-tools-harvard>. Retrieved April 21, 2026
- Hitit İlahiyat Dergisi. (2024, Kasım). *Yayın politikası*. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hid/page/17714>. Erişim tarihi: 26 Mayıs 2026.
- HRK. (2026). *AI in higher education*. <https://www.hrk.de/topics/teaching/ai-in-higher-education/>. Retrieved April 19, 2026
- İstanbul Teknik Üniversitesi. (t.y.). *İstanbul Teknik Üniversitesi Yapay Zekâ ve Veri Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği*. https://yaziisleri.itu.edu.tr/docs/librariesprovider22/yonetmelikler/yonetmelik42.pdf?sfvrsn=5db5ecb_2. Erişim tarihi: 25 Mart 2026.
- İstanbul University Press. (t.y.). *Yapay zekâ politikası*. <https://iupress.istanbul.edu.tr/about/yapay-zeka-politikasi>. Erişim tarihi: 25 Mart 2026.
- Kadim. (2026, Mayıs). *Etik ilkeler ve yayın politikası*. DergiPark. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kadim/policy>. Erişim tarihi: 28 Mayıs 2026.
- Kavasoğlu, B. R. (2025). *Üretken yapay zekâ araçları*. İksad Yayınevi.
- Khalifa, M., & Albadawy, M. (2024). Artificial intelligence for clinical prediction: Exploring key domains and essential functions. *Computer Methods and Programs in Biomedicine Update*, 5, Article 100148.
- Kritikos, M. (2019). *Artificial intelligence ante portas: Legal & ethical reflections*. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2019\)634427](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2019)634427). Retrieved April 21, 2026.
- Koç Üniversitesi Bilgi Teknolojileri Direktörlüğü. (t.y.). *Yapay zekâ kullanımı: Genel ilkeler*. <https://it.ku.edu.tr/yapay-zeka-kullanimi/genel-ilkeler/>. Erişim tarihi: 12 Mart 2026.
- Leedy, P. D., & Ormrod, J. E. (2013). *Practical research: Planning and design*. Pearson Education.
- Liebling, D. J., Kane, M., Grunde-McLaughlin, M., Lang, I. J., Venugopalan, S., & Brenner, M. P. (2025). *Towards AI-assisted academic writing*. arXiv. <https://arxiv.org/abs/2503.13771>. Retrieved April 21, 2026.
- Liebrezn, M., Schleifer, R., Buadze, A., Bhugra, D., & Smith, A. (2023). Generating scholarly content with ChatGPT: Ethical challenges for medical publishing. *The Lancet Digital Health*, 5(3), e105–e106.

- Lingard, L. (2023). Writing with ChatGPT: An illustration of its capacity, limitations & implications for academic writers. *Perspectives on Medical Education*, 12(1), 261.
- Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence unleashed: An argument for AI in education*. Pearson.
<https://www.static.googleusercontent.com/media/edu.google.com/en//pdfs/Intelligence-Unleashed-Publication.pdf> Retrieved March 19, 2026
- Massachusetts Institute of Technology (MIT) Internet Policy Research Initiative. (2018, October 23). *New cross-disciplinary group contemplates AI ethics*. <https://internetpolicy.mit.edu/new-cross-disciplinary-group-contemplates-ai-ethics/>. Retrieved March 14, 2026
- McCarthy, J. (2007). *What is artificial intelligence?* <https://www.formal.stanford.edu/jmc/whatisai.pdf>. Retrieved April 21, 2026.
- Miao, J., Thongprayoon, C., Suppadungsuk, S., Garcia Valencia, O. A., Qureshi, F., & Cheungpasitporn, W. (2023). Ethical dilemmas in using AI for academic writing and an example framework for peer review in nephrology academia: A narrative review. *Clinical Practice*, 14, 89–105.
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2026). *Laws and policies*. http://en.moe.gov.cn/documents/laws_policies/. Retrieved April 18, 2026
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (n.d.). *AI principles*. <https://www.oecd.org/en/topics/ai-principles.html>. Retrieved May 1, 2026
- O'Neill, R., & Russell, A. (2019). Stop! Grammar time: University students' perceptions of the automated feedback program Grammarly. *Australasian Journal of Educational Technology*, 35(1), 42-56.
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi. (t.y.). *Bilimsel araştırma ve yayınlarda üretken yapay zeka kullanımı*. https://odtuzem.metu.edu.tr/en/system/files/rehber_tr_1.pdf. Erişim tarihi: 17 Mart 2026.
- Pasquale, F. (2025). *Data access and AI explainability*. Cambridge University Press.
- Paster, J. (2025). Potentials and limitations of AI as an academic writing assistant for non-native English speakers: An assessment framework for ChatGPT-generated texts. *City State Journal*, 2(1), 43-55.
- Popper, K. R. (2003). *Bilimsel araştırmanın mantığı* (İ. A. Turan, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.
- Princeton University, Office of Information Technology. (2026, February). *Generative AI tools use policy*. <https://oit.princeton.edu/policies/generative-ai-tools-use-policy>. Retrieved March 22, 2026
- Rangapur, A., & Rangapur, A. (2024). *The battle of LLMs: A comparative study in conversational QA tasks*. arXiv. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2405.18344>. Retrieved March 28 Mart 2026.
- Sabancı Üniversitesi Foundations Development Directorate. (2025, Eylül). *FDD's position statement on AI-based technologies in education*. <https://fdd.sabanciuniv.edu/tr/peers/ai--statement>. Retrieved March 28 Mart 2026.
- SAGE Publications. (2026). *Artificial intelligence policy*. <https://www.sagepub.com/journals/publication-ethics-policies/artificial-intelligence-policy>. Retrieved January 12, 2026
- Selwyn, N. (2012). *Education in a digital world: Global perspectives on technology and education*. Routledge.

- Sourcely. (2025, November). Top Scite alternatives you should know. <https://www.sourcely.net/resources/top-scite-alternatives-you-should-know>. Retrieved March 17, 2026
- Springer Nature Link. (2026). Journal policies. Springer. <https://link.springer.com/brands/springer/journal-policies>. Retrieved January 15, 2026
- Stanford Report. (2025, January 9). Report outlines Stanford principles for use of AI. <https://news.stanford.edu/stories/2025/01/report-outlines-stanford-principles-for-use-of-ai>. Retrieved March 22, 2026.
- Thorp, H. H. (2023). ChatGPT is fun, but not an author. *Science*, 379(6630), 313.
- Topçuoğlu, V. (2025). Akademik metinlerde yapay zekâ kullanımı inceleyen makalelerin bibliyometrik analizi. *Kafkas Üniversitesi Yönetim ve Bilişim Dergisi*, 1(1), 25-39.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK). (2026, Ocak). Destek süreçlerinde üretken yapay zekânın (ÜYZ) sorumlu ve güvenilir kullanımı rehberi (Sürüm 04). https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/2026-01/UYZ_Rehberi_v04_TR.pdf. Erişim tarihi: 23 Nisan 2026.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2021). *Recommendation on the ethics of artificial intelligence*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>. Retrieved March 22, 2026.
- University of Oxford, Institute for Ethics in AI. (n.d.). *Ethics in AI*. <https://www.oxford-aiethics.ox.ac.uk/>. Retrieved March 17, 2026.
- University Ranking by Academic Performance (URAP). (2025, Ekim). 2025-2026 URAP Türkiye sıralaması basın açıklaması. <https://newtr.urapcenter.org/cdn/storage/PDFs/tQbaMj9JihCHaaNuE/original/tQbaMj9JihCHaaNuE.pdf>. Erişim tarihi: 10 Mayıs 2026.
- Uyan, U. (2023). Ethical concerns regarding the use of artificial intelligence for scientific publications: A systematic literature review. *İş Ahlakı Dergisi*, 16(2), 173-199.
- Whitfield, S., & Hofmann, M. A. (2023). Elicit: AI literature review research assistant. *Public Services Quarterly*, 19(3), 201-207.
- Yale University. (2026). *Artificial intelligence review framework*. <https://ai.yale.edu/resource/artificial-intelligence-review-framework>. Retrieved March 21, 2026.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2016). *Yükseköğretim kurumları bilimsel araştırma ve yayın etiği yönergesi*. <https://www.yok.gov.tr/documents/documents/68fb63b8b2511.pdf>. Erişim tarihi: 28 Nisan 2026.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2024). *Yükseköğretim kurumları bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinde üretken yapay zekâ kullanımına dair etik rehber*. <https://proje.yok.gov.tr/tr/page/635>. Erişim tarihi: 28 Nisan 2026.
- Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education: Where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16(1), Article 39.